

НАЦИОНАЛЬНЫЙ ЯЗЫК В ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНОМ ПРОЦЕССЕ

ТРАНСПЛАНТАЦЫЯ ЯК СПАСАБ ПЕРАДАЧЫ ІНШАМОЎНЫХ АДЗІНАК (НА ПРЫКЛАДЗЕ АНГЛІЦЫЗМАЎ У БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ)

К. У. Андрэнка

*Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. С. Пушкіна (Брэст)
Навук. кір. – М. У. Гуль, канд. філал. навук*

Анатацыя. У гэтым артыкуле разглядаецца такі шлях перадачы іншамоўнай лексікі як трансплантацыя, ужыванне транспланціраваных адзінак і кампанентаў і іх функцыянаванне ў медыятэкстах на сайце zviazda.by.

Ключавыя словы: англіцызмы; медыятэксты; трансплантацыя; транспланціраваныя адзінкі.

Сёння, у эпоху глабалізацыі, узаемадзеянне розных грамадстваў і нацый становіцца непазбежным. Дыялог культур з’яўляецца неад’емнай часткай сучаснага жыцця. Моўныя кантакты прыводзяць да запазычвання лексікі і, адпаведна, да развіцця мовы і культуры.

Беларуская мова сёння актыўна развіваецца. Вялікая колькасць іншамоўнай лексікі прыходзіць у сферы эканомікі, спорту і палітыкі. У беларускай мове выкарыстоўваюцца розныя шляхі перадачы запазычанай лексікі. Адным з іх з’яўляецца трансплантацыя – увядзенне кампанента з захаваннем яго іншамоўнага напісання, напрыклад *CVV-код*, *IT-сфера*. Мэтаю гэтага артыкула з’яўляецца выяўленне асаблівасцей трансплантацыі пры перадачы англамоўных адзінак у беларускай мове. Матэрыялам для дадзенага артыкула паслужылі словы, выбраныя з медыятэкстаў на сайце zviazda.by у рубрыцы «У свеце».

CVV-код – гэта трохзначны код для праверкі сапраўднасці карты пры аплаце праз Інтэрнэт і іншых відах аперацый. У беларускай мове ўжываецца ў форме транспланта *CVV-код*. Прататыпам для яго з’яўляецца англійскае *CVV Code* (“Card Verification Value”): *Нікому ні пад якой падставай не перадавайце рэквізіты сваіх банкаўскіх карт, у тым ліку CVV-код* (zviazda.by, 21.10.2021).

IT-сфера – галіна эканомікі, якая, выкарыстоўваючы сучасныя дасягненні ў галіне камп’ютарнай тэхнікі, найноўшыя сродкі камунікацыі, ажыццяўляе збор, захаванне і перадачу інфармацыі. У беларускую мову слова *IT-сфера* прыйшло з англійскай мовы, у якой яно ўжываецца як *IT sphere* (*information technology sphere*). У беларускай мове існуе і дублет *айці-сфера*, але ў медыятэкстах часцей за ўсё выкарыстоўваецца трансплант *IT-сфера*: *Запатрабаваная і IT-сфера* (zviazda.by, 01.12.2021).

OCR-тэхналогія. Аптычнае распазнаванне сімвалаў (ад англійскага *Optical Character Recognition* – *OCR*) – гэта тэхналогія, якая дазваляе пераўтвараць

розныя тыпы дакументаў, такіх як адсканаваныя дакументы, PDF-файлы або фота з лічбавай камеры, у рэдагуемыя фарматы з магчымасцю пошуку. У беларускай мове ўжываецца толькі як *OCR-тэхналогія: Зараз распрацаванае прыкладанне дазваляець ідэнтыфікаваць кліента, выкарыстоўваючы OCR-тэхналогіі, выпусціць віртуальную картку і даць поўны набор неабходнага кліенту функцыянала для працы з карткамі* (zviazda.by,14.05.2021).

CRM-сістэма. Customer Relationship Management уяўляе сабой спалучэнне практык, стратэгіі і тэхналогіі, якія кампаніі выкарыстоўваюць для кіравання і аналізу узаемадзеянняў з кліентамі і дадзенымі на працягу ўсяго жыццёвага цыкла кліента. Асноўная мэта ўкаранення CRM-стратэгіі – стварэнне адзінай сістэмы па прыцягненню новых і развіццю існуючых кліентаў. У беларускую мову прыйшло з англійскага *CRM System*. У беларускай мове існуе толькі як *CRM-сістэма. Каманда таксама стварыла CRM-сістэму для customer support, рэалізавала тэхнічную магчымасць прывязваць карты да сэрвісаў ApplePay і GooglePay* (zviazda.by,14.05.2021).

Project-менеджар. Менеджар праекта – гэта чалавек, які арганізуе бесперабойную працу ўсіх працэсаў і забяспечвае сувязь паміж заказчыкам і падрадчыкам. Прататыпам для беларускага project-менеджар з’яўляецца англійскае *Project manager*. У беларускай мове існуе і як *project-менеджар*, так і *менеджар праекта*. Часцей за ўсё ў медыятэкстах сустракаецца *project-менеджар*. Таксама ў праекце ўжытыя тэхналогіі рэактыўнага праграмавання, каб забяспечыць максімальную прадукцыйнасць для нашых будучых кліентаў – *распаўдае project-менеджар праекта* (zviazda.by,14.05.2021).

PR-менеджар (ад англійскага *public relations* ‘сувязі з грамадскасцю’) – спецыяліст, які займаецца стварэннем і падтрымкай паспяховай рэпутацыі пэўнага брэнда або фірмы. У беларускай мове выкарыстоўваецца толькі трансплант *PR-менеджар*. *PR-менеджар айчыннай кампаніі адзначыла, што сёння ў нашай краіне дзейнасць банкаўскіх і ваколбанкоўскіх структур могуць весці толькі арганізацыі, якія маюць ліцэнзію на вядзенне дзейнасці катэгорыі «Банк»* (zviazda.by,14.05.2021).

QR-код прыйшло ў беларускую мову ад англійскага *QR code* (*Quick Response* – ‘хуткі водгук’). *QR-код* – гэта двухмерны тып штрих-кода, які лёгка счытваецца лічбавай прыладай і захоўвае інфармацыю ў выглядзе серыі пікселяў ў квадратнай сетцы, якая выглядае як чорна-белы ўзор. Беларуская мова выкарыстоўвае і дублет *к’юар-код*, але не так часта як сам трансплант *QR-код*: *Сёння ў Мінску імат рэкламы пра кніжную выстаўку – дастаткова адсканаваць QR-код, каб перайсці на сайт з неабходнай інфармацыяй* (zviazda.by, 17.03.2022).

IT-праект – гэта праект, у рамкі якога ўваходзяць работы, звязаныя з інфармацыйнымі тэхналогіямі. Прататыпам для слова IT-праект з’яўляецца англійскае *IT Project*. У беларускай мове часцей за ўсё ўжываецца трансплант *IT-праект*. У пачатку снежня адбылася цырымонія ўзнагароджання пераможцаў конкурсу «Прэмія HR-брэнд Беларусь 2017», дзе *IT-праект Сашы перамог* (zviazda.by, 23.12.2017).

HR-спецыяліст – гэта спецыяліст па працы з персаналам. У беларускую мову прыйшло ад англійскага *HR Specialist* (ад *human resources* ‘чалавечыя

рэсурсы’): *Анлайн-марафон гутарак з лепшымі HR-спецыялістамі пройдзе 24 лістапада, наведамілі агенцтву «Мінск-Навіны» арганізатары (zviazda.by, 19.11.2020)*. Таксама можна сустрэць і дублет *эйчар*, але ён выкарыстоўваецца вельмі рэдка.

Таксама існуюць і іншыя адзінкі, калі з англійскай мовы трансплантуецца першы кампанент і ўключаецца у склад беларускага слова. Напрыклад, *IT-рынак* – гэта сістэма эканамічных адносін, якія ўзнікаюць у працэсе вытворчасці, размеркавання і абарачэння тавараў, а таксама руху грошай у сферы інфармацыйных тэхналогій. Слова ўтварылася ад англійскага *IT (information technology)* і беларускага слова *рынак*. Таксама ў беларускай мове ўжываецца дублет *айці-рынак*, але радзей. *Пра беларускую мову, стаўленне калег, нюансы паглынання «Гаранта» і перагрэты IT-рынак працы чытайце ў нашым інтэрв’ю (zviazda.by, 17.03.2022)*.

IT-паслуга – вынік (як правіла, нематэрыяльны) па меншай меры аднаго дзеяння, ажыццёўленага пры ўзаемадзеянні пастаўшчыка і спажыўца ў IT-сферы. Слова ўтварылася ад англійскага *IT (information technology)* і беларускага слова *паслуга*. У медыятэкстах на беларускай мове сустракаецца і дублет *айці-паслугі*, але выкарыстоўваецца рэдка.

У выніку можна сказаць, што пры перадачы іншамоўных адзінак такі спосаб запазычання слоў як трансплантацыя з’яўляецца дастаткова распаўсюджаным. Часцей за ўсё, з яго дапамогай перадаюцца назвы прафесій, тэхналогій, сфер. Вельмі часта ў беларускай мове выкарыстоўваюцца адзінкі, якія маюць у сабе транспланціраваны кампанент (IT-сфера, QR-код), але для некаторых слоў існуюць дублеты (айці-сфера, к’юар-код), якія актыўна выкарыстоўваюцца ў артыкулах. Таксама некаторыя словы ў беларускай мове ўтвараюцца ад ужо існуючых пры дапамозе транспланціраваных кампанентаў (IT-паслугі, IT-рынак).

З ГІСТОРЫІ НЕКАТОРЫХ НАЗВАЎ ПОСУДУ

К. В. Бернат

Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка (Мінск)

Навук. кір. – Н. П. Лобань, канд. філал. навук, дацэнт

Анатацыя. у артыкуле даследуецца гісторыя паходжання некаторых даўніх і сучасных назваў посуду ў беларускай мове; апісваюцца асаблівасці выкарыстання адпаведнага посуду ў побыце; дзеля параўнальна-супастаўляльнага аналізу прыводзяцца лексічныя паралелі з іншых моў.

Ключавыя словы: гісторыя; паходжанне; імбрык (імбрычак); гарбатнік; заварнік; чайнік; конаўка; піяла; міксер; шэйкер.

З спрадвечных часоў чалавецтва карысталася тымі ці іншымі відамі посуду. І кожная назва посуду мае сваю гісторыю зараджэння, свае асаблівасці намінацыі. У артыкуле паспрабуем высветліць паходжанне некаторых назваў